

miró, bisbe de girona i comte de besalú

per
IGNASI FELIU DE TRAVY

Del matrimoni del comte Miró I de Besalú amb la comtessa Ava, nasqueren quatre fills: Sunifred, Guifré, Oliba i Miró.

Miró I, arran de la mort del seu pare Guifré el Pelós (897), es féu càrrec del comtat de Cerdanya, i, a partir del traspàs del seu oncle Radulf —germà petit de Guifré—, esdevingut vers el 913, heretà els comtats de Besalú i del Vallespir.

Miró I va morir l'any 927, després d'haver nomenat usufructuària del patrimoni comtal l'esposa; després d'ella, deixà el comtat «in potestate de filios meos legitimos», però no assenyala cap part determinada a cadascun d'ells, sinó que insinuà un indivís, com observa Abadal (1).

Archibald R. Lewis, profund coneixedor de la història dels comtats medievals del Midi i de Catalunya, davant aquests casos d'usdefruit, de territoris deixats en indivís, d'exemples de poder o autoritat que semblen un corregnat, i de l'exercici d'autoritat per part de les dones com a esposes i vídues, escriu aquests aclaridors paràgrafs que traduïm tot seguit; diu així:

«Després del 870 hi va haver un subtil però real canvi del poder exercit pels comtes. Consistí això a convertir llur autoritat en un feu patrimonial i hereditari, fins a l'extrem de considerar el poder com si es tractés d'una possessió privada i familiar, sotmès àdhuc a les normes tradicionals d'una propietat familiar, com ho consideraven les lleis dels romans i dels visigots. Naturalment les particions que es feien aleshores de llurs comtats esdevenien divisions fetes a base de la propietat familiar. Tal canvi no va donar autoritat feudal en el sentit de la paraula, però va establir aquest costum en una nova forma de repartiment per part dels comtes i de llurs hereus...

«D'ençà de la novena centúria les dones com a mullers, i particularment com a vídues, esdevenien caps d'aquestes famílies, que exercien el poder i els drets sobre els comtats i els «honorés» d'aquestes regions. Així, doncs, elles començaren a exercir l'autoritat en una nova forma conjuntament amb els propis marits i llurs fills. La comtessa Ermesenda de Carcassona o la comtessa Guinedilda, muller del comte Guifré de Barcelona - Cerdanya, surten en documents contemporanis d'una manera igual que llurs marits, i comencen a exercir una certa política autoritària dins llurs propis drets» (2).

(1) Ramon d'Abadal: *L'Abat Oliba*, cap 1.

(2) Archibald R. Lewis: *The development of Southern French and Catalan Society*, chapter VII.

Tornant a la narració que havíem iniciat, Miró I morí l'octubre del 927. Aleshores la seva vídua Ava, restà a l'enseny administradora conjuntament dels comtats i tutora dels fills. D'ençà del 941 actuen conjuntament mare i fills: Sunifred comte, Guifré comte, Oliba comte i Miró levita (d'aquesta manera veurem com signaran els documents). L'any següent el fill gran, Sunifred, governa independentment, puix que li fou adjudicat el comtat de Cerdanya amb els «pagus» del Berguedà i del Conflent. El segon fill, Guifré, es féu càrrec del comtat de Besalú, però va trobar la mort en una lluita a mans d'uns vassalls revoltats el 957. Aleshores Sunifred, que ja posseïa la Cerdanya, el Berguedà i el Conflent com hem dit suara, adjuntà a aquests estats el de Besalú i el del Vallespir. El tercer fill Oliba ajudava Sunifred en el govern. Mort aquest comte (965), essent encara fadrí, Oliba es queda amb el comtat de Cerdanya i els seus «pagus» annexos, i el comtat de Besalú resta sota la dependència i en usdefruit del germà gran Oliba Cabreta; d'aquesta manera, dins la genealogia dels comtes serà conegut amb el títol de Miró II.

Aquesta dependència respecte al comte Oliba sembla haver estat efectiva, perquè àdhuc en el seu testament, quan es tracta de distribuir els seus béns, escriu: «cum consensu et mercedem domni Olibani comitis seniori meo et fratris» (3).

Quan mor aquest, el 984, Oliba Cabreta reuneix altra vegada el govern dels comtats de Cerdanya i de Besalú com ja els havia posseïts el seu pare Miró I.

Miró II de Besalú nasqué el 928, però en desconeixem encara el mes i el dia. Fou conegut amb el sobrenom de Bonfill (Bonfilio, trobarem en un document), segurament pel seu caràcter bondadós, molt adient, certament, a la seva condició d'home d'Església, a la qual fou destinat des de la seva joventesa.

Amb la condició de levita surt per primera vegada en la dedicació del monestir de Ripoll feta l'any 935. Després el tornem a trobar, signant també com a levita, en una escriptura del 941. Es tracta d'una donació que la comtessa Ava, vídua ja de Miró, fa, juntament amb els seus fills, al monestir de Sant Miquel de Cuixà. Diu així: «Ego Ava comitissa et filiis meis Seniofredus comes, et Wifredus comes, et Oliba comes et Miro levita...» (4).

Posteriorment el tornem a trobar en aquest estat clerical el 4 de maig del 959, quan fa donació al monestir de Sant Joan de Ripoll i a les seves monges de l'alou de Tolosa, situat a la vall de Vallfogona (comtat d'Ausona), i manifesta posseir-lo per donació del comte Borrell (5).

Seguint el fil de la vida de Miró com a clergue, sabem que el 962, el seu germà, el comte Guifré, «anà a França davant el senyor Lluís emperador amb consell dels germans Sunifred i Oliba, comtes, i també de Miró, igualment germà seu, levita» (6).

Al cap de dos anys, el 19 de maig del 964, Sunifred, acompanyat dels seus germans Oliba i Miró levita, permutaren l'alou de Vitranus (Vidrà), del comtat d'Ausona, per altres aous del comtat de Besalú propis del monestir de Sant Joan de Ripoll i de la seva abadessa Fredeburga, situats «in locum quod dicunt Arca (Sa Arca o Salarsa) vel in locum quod nominant valle Landarensis (de Llandriu) sive Camporotundo vel etiam Fraxaneto (Freixenet) vel in locum quod nuncupant Genestosa» Ginestosa, a Molló (7).

Una altra dada és la que surt en el testament de Sunifred II, atorgat l'1 d'octubre del 965. A part les moltes donacions que fa a diversos monestirs i a diverses catedrals, no oblida tampoc els seus germans Oliba i Miró: al primer, li deixa alguns aous que tenia a la Cerdanya (Llívia, Isòvol, etc.), i a Miró, clergue, els que posseïa a Besalú (Faràs, Parets, Plantats de Besalú, etc.). (8).

És possible que encara hi hagi més notícies de Miró com a levita, però esbrinar això ens duria a fer un treball d'investigació més detingut. El que sí que sabem és que la seva carrera eclesiàstica culmina el 970 amb el nomenament de bisbe de Girona, substituint el difunt prelat Arnulf.

Fins ara hem transcrit dades referents a Miró considerat simplement com a levita, però ja és hora que el descrivim actuant com a comte de Besalú i bisbe de Girona. Ramon d'Abadal escriu: «El bisbe Miró actua sempre de concert amb el germà gran Oliba i en gran part de les solemnitats apareixen plecats, sovint també amb la cunyada Ermengarda, i amb el nebot gran Bernat; s'endevina una compenetració familiar

(3) P. de Bofarull: **Los Condes de Barcelona vindicados**, I. pàg. 97.

(4) Pere de Marca: **Marca Hispànica**, Ap. LXXVI.

(5) A.C.A., perg. 42 del comte Sunifred.

(6) Ramon d'Abadal: **Els primers comtes catalans**, cap. V.

(7) A.C.A., perg. 73 del comte Sunifred.

(8) Pere de Marca: **Marca Hispànica**, ap. CIV, col·leccions 885-887.

El carrer de Tallafarro, aspecte típic de Besalú.

íntima, que s'estén al record dels germans prematurament difunts, Sunifred i Guifré, als quals plegats dediquen repetits sufragis» (9).

Aquesta política d'actuació conjunta, que més aviat sembla de corregnat que no pas de govern personal (i a la qual ja ens hem referit abans), la podem confirmar amb nombrosos exemples. En citarem cronològicament uns quants.

El 28 de juny del 975, Miró II, acompanyat del seu germà Oliba i d'Ermengard, fa donació al monestir de Santa Maria de Ripoll de tres alous: el de Falquet, el que posseïen al terme de Ripoll, i un altre situat al raval d'Elna, al Conflent (10).

Dos anys més tard, el 12 d'abril del 977, d'acord amb la seva cunyada Ermengarda i el fill gran d'aquesta, Bernat, estableix a l'església

de Sant Genís i de Sant Miquel, del castell de Besalú, una comunitat de canonges regulars de Sant Agustí a la qual atorga l'església de Sant Vicenç de la vila comtal (11).

Quan Oliba Cabreta implanta definitivament el monestir de Santa Maria de Serrateix al territori del seu comtat de Berga, el 7 d'octubre de l'any 977, hi assisteix també el comte-bisbe Miró, com ho deduïm de l'acta de fundació traduïda del llatí: «Per tant, nosaltres, els qui vivim dins dels murs del monestir dedicat a la Mare de Déu i a sant Urbici màrtir, que aquí mateix reposa, juntament amb el consentiment del comte Oliba, i del senyor Miró bisbe, germà del mateix senyor Oliba, i del senyor Guissad, jerarca de la seu urgellenca... etc., i darrerament vénen els signants: «Wisadus episcopus signum. Miro episcopus signum... Oliba gratia Dei comes signum», etc. (12).

(9) Ramon d'Abadal: **L'abat Oliba**, cap. II.

(10) Pere de Marca: **Marca Hispànica**, ap. CXX, col·lec. 912, del cart. de Ripoll.

(11) Francesc Caula: **Besalú comtat pirinenc**, cap. X.

(12) Ignasi Feliu de Travy: **El Monestir de Santa Maria de Serrateix**, cap. II.

Poc temps després, el 15 de novembre del mateix any, els germans Oliba, «marchione praecipuo» (el primer marquès), «Miró gerundensis antistes» (prelat gironí), amb llur cosí Borrell «comes inclitus et marchio» (illustre comte i marquès), amb altres bisbes i pròcers, assistiren a la tercera dedicació de l'església del monestir de Santa Maria de Ripoll (13).

Darrerament, encara que a aquest fet li podríem dedicar tot un treball monogràfic, esmento la fundació del monestir de Sant Pere de Besalú.

Vivint encara Sunifred de Cerdanya, Miró havia escollit el lloc ocupat aleshores per la ruïnosa església de Sant Pere, Sant Pau i Sant Andreu, «iuxta oppidum Bisulduni», com a emplaçament per a edificar-hi el nou monestir. Mort ja Sunifred, ambdós germans, Miró i Oliba, firmen l'acta de fundació de la nova casa benedictina, el 24 de novembre del 977, i fa constar Miró que obtingué el consentiment dels seus germans més grans per a donar-hi «omnia placita quae sunt ex regali potestate», o sigui: totes les coses que són agradables a la potestat reial (14).

Així, doncs, el mateix any, i amb poc temps de diferència, s'escaigué la fundació, com he vist suara, dels monestirs de Santa Maria de Serrateix, i de Sant Pere de Besalú, i la tercera dedicació de Santa Maria de Ripoll.

Fins ara hem trobat sempre el nom de Miró unit amb el dels seus germans, o només amb l'últim que sobrevisqué, Oliba Cabreta, però darrerament el trobem sol i amb el títol de comte de Besalú, fet ben curiós que no sols sembla un deslligament més accentuat respecte a la dependència deguda al seu germà gran Oliba Cabreta (sota del qual començà a governar el comtat el 965) sinó, fins i tot —com ho assenyala Montsalvatge— l'inici del seu govern personal i per consegüent, independent. Aquesta independència no anul·lava l'usdefruit amb que posseïa el comtat, puix que, un cop mort el comte-bisbe, els seus territoris devien recaure novament a la família: germà o nebots.

L'esmentada notícia es refereix a una donació datada el 2 de febrer de l'any 968 que, traduïda, diu així: «Jo, el comte Miró, dono a Déu i a Santa Maria de l'església de Girona, i al bisbe Arnulf i als seus successors i a tot el clergat que allí milita, un cert alou que em va pervenir

per donació del comte Seniofred el meu germà, i que és situat al comtat de Besalú, a la vila que en diuen Parets» (15).

Com a governant del comtat de Besalú, el problema més gran que hagué d'afrontar el comte-bisbe, fou el següent.

El seu cosí germà, Borrell II de Barcelona, fos perquè estigués disconforme amb la divisió del patrimoni comtal acomplerta pel seu pare el comte Sunyer, i el seu oncle Miró I de Cerdanya - Besalú, fos per dispreparacions hagudes sobre les fronteres entre Girona i Besalú, se situà amb les seves tropes a la muntanya de Sant Patllari amb la intenció segurament, d'envair el comtat de Besalú. Miró, davant la proximitat del comte Borrell al seu territori —tal com ho fa constar en la donació de la vila de Teià de Serinyà al cenobi de Sant Esteve de Banyoles, datada el 10 de juliol del 979— escriu el que intercalo traduït: «Amb gran diligència, amb l'ànim angoixós i el cor contrit, vinguí de genollons («poplitibus curvis»), davant el sagrat altar susdit, a demanar auxili del Senyor Jesucrist i de sant Esteve màrtir, que em donessin ajut en l'abominable iniquitat que em venia al damunt, i així ho vaig aconseguir» (16).

Al cap de pocs dies arriba al comte Borrell la nova que Sobeyah, vídua del difunt califa de Còrdova, Al-Haquem II, havia confiat el govern, durant la minoria del seu fill Hixem II, al terrible cabdill Almansur, el qual tot seguit va trencar la pau amb els cristians. Borrell II, davant la gravetat que aquest esdeveniment representava, manà de retirar el seu exèrcit per acudir immediatament a la defensa dels seus comtats.

Com conta l'escriptor altres vegades alludit, F. Caula, «La pregària del comte-bisbe havia obtingut de l'Altíssim la doble gràcia d'evitar una lluita fratricida entre els prínceps cristians, i d'assolir, al propi temps, la reconciliació davant del perill amb què estaven amenaçats» (17).

Prosseguir amb més detall la vida de Miró com a comte de Besalú i bisbe de Girona, ens obligaria a escriure la història completa d'aquest personatge, cosa que exigiria altrament una investigació exhaustiva, però, tanmateix, aquesta síntesi no fóra tampoc completa si no descrivíem amb uns quants exemples, dues

(13) Pere de Marca: **Marca Hispànica**, ap. CXXIII, col. lec. 917-919, cart. de Ripoll.

(14) Pere de Marca: **Marca Hispànica**, ap. CXXIV.

(15) F. Montsalvatge i Fossas, op. cit. vol. I, ap. 4.

(16) Pere de Marca: **Marca Hispànica**, ap. CXXVI, col. lec. 923-924.

(17) Francesc Caula: **Besalú comtat pirinenc**, cap. XI.

grans qualitats que posseï el nostre comte-bisbe: virtut i saviesa. Parlarem d'antuvi de la primera.

Miró merescué d'ésser conegut amb el sobrenom de Bonfill. Només això —tenint en compte que, generalment, resulten molt adients els títols i els motius amb què la història bateja els personatges— ja proclama de manera ben palesa la seva virtut, però, a més, encara que desconeixem l'origen o la causa d'aquest elogiós sobrenom, tots els fets i totes les actuacions de Miró el justifiquen plenament.

Ja hem vist com, arran de la frustrada escamesa del seu cosí Borrell, Miró, home d'església, acudeix primerament a la pregària: cerca la pau i no la guerra, i en lloc d'emprar mitjans humans deixa l'afer en mans de Déu, i potser també ho va fer així perquè considerava inútil d'oposar-se a les forces superiors del comte de Barcelona.

Però l'exemple més clarificador del fet que era un home summament virtuós, i conegut així arreu d'Europa, és el següent.

El 981, Miró assistí a un concili reunit a Sant Pere de Roma, al qual eren presents —diu el mateix papa Benet VII— «el senyor Otó, sereníssim emperador, fill nostre espiritual, amb els nostres sufraganis arquebisbes, bisbes, preveres, diaques i tot el clergat de l'església romana». D'aquest concili, en sortí una epístola general contra la simonia adreçada a arquebisbes, bisbes, abats, reis, prínceps, ducs, comtes i autoritats de tot el món; i bé, al capdavant porta un paràgraf pel qual es mana i s'ordena que «manem i ordenem que aquesta nostra lletra sigui portada a tots els altres arquebisbes i bisbes del món per mà del nostre caríssim confrare el bisbe Miró» (ut per manum charissimi confratris nostri Mironis episcopis) i que aquest rebi digna mercè pel seu treball i per la seva cura, i rebi el fruit de la paciència» (18).

Indiscutiblement una missió o encàrrec de tal envergadura, no la podia encomanar el papa a un bisbe que no posseís una virtut ben notòria i que no fos sobrerament conegut, per la seva vida exemplar, arreu del món eclesiàstic.

Només aquest exemple ja és suficient per a destacar la virtut i, alhora, la personalitat de Miró com a figura eclesiàstica, però en tenim encara un altre a adduir que, si malgrat no tenir la importància del que suara hem esmentat, serveix per a conèixer millor la bonhomia del nostre biografiat envers el seus súbdits. El treiem del P. Villanueva.

(18) J. Migne: *Patrologia Latina*, CXXXVII, p. 36.

Es tracta d'un indret, Palau, que pertanyia com a alou al bisbat. Llurs habitants intentaren evadir-se del domini de l'Església, però Miró reclamà els drets que tenia sobre aquest lloc davant el comte Gausfred. Reconeguda la falsedat de l'escriptura que presentaven els veïns en el judici, fou donada la raó a Miró, però aquest, mogut per les sentències dels Pares de l'Església que aconsellen de moderar la severitat de la llei envers les persones vençudes i, especialment, els afeixugats per la pobresa («ac praserertim paupertatem depressas») els perdonà la pena, i els concedí en benefici l'alou que havien sostret de l'Església (19).

Coneguda la seva virtut, ens cal parlar ara de la saviesa i l'erudició de Miró. Ramon d'Abadal i Anscari Mundó parlen de la possible influència que el comte-bisbe exercí en la formació del seu nebot Oliba, el famós personatge que esdevindrà abat de Ripoll i de Cuixà, i bisbe de Vic. El primer escriu: «El nostre Oliba, en els anys formadors de la seva infantesa, devia sadollar-se de la venerable figura de l'oncle patriarcal, que fins a cert punt era una prefiguració de la seva pròpia i futura figura» (20).

Del segon historiador transcrivim: «No podem decidir, per ara, on aprengué de lletra i besllumà les seves possibilitats d'escriptor: si fou dins el clos familiar —on el seu oncle, Miró Bonfill, comte de Besalú i bisbe de Girona, fou l'únic lletraferit—, o bé al monestir de Ripoll on sabem amb tota seguretat que no sols hi havia molts llibres, sinó també una escola a ple rendiment» (21).

Potser és més segur decantar-nos per la influència de l'oncle, ja que l'«Enciclica mortuoria» que després del seu traspàs adreçaren els monjos de Ripoll i de Cuixà a més de vuitanta monestirs de Catalunya i de la Gàl·lia narbonesa, diu del pastor finat que «d'ençà de la seva minyonia fou erudit de lletres divinals». Si així fou, no les podia haver apreses a Ripoll, puix que no es va fer món jo fins després d'haver complert sobrerament els trenta anys.

Passant a fets més concrets, una mostra de l'erudició de Miró fou el lligam cultural que hi hagué entre ell i el savi monjo Gerbert, el futur papa Silvestre II.

En aquest treball no es tracta pas de descriure'n la vida, sinó de remarcar la part que en la formació d'aquest savi pertoca al nostre comte-bisbe.

(19) Jaime Villanueva: *Viaje Literario a las Iglesias de España*, vol. XIII, ap. 18.

(20) Ramon d'Abadal: *L'abat Oliba*, cap. II.

(21) Anscari Mundó: *Serra d'Or*, octubre 1971, núm. 145.

Com diu L. Nicolau d'Olwer ens és coneguda, fins a l'any 995, per un testimoni de la màxima autoritat: la Història de França de Richer. Obra d'un deixeble, escrita per encàrrec seu i mentre ell vivia, equival, en els capítols que l'afecten, a una autobiografia. Un altre document, valuossíssim, són les lletres de Gerbert. Una font i altra ens permeten de concloure que la ciència greco-aràbiga arriba per primera vegada a l'Europa cristiana a través de la nostra Catalunya i per mitjà del geni de Gerbert».

«En el començament de l'any 984 Gerbert, de Reims estant, adreça una lletra a «Bonifilio Gerundensi episcopo», pregant-lo de trametre-li el llibre *De multiplicatione numerorum* del savi Iosephus Hispanus, lletra que Miró no arribà a llegir per sobtar-lo la mort, i que començava així: «La gran autoritat del vostre nom no em fa desitjar no sols veure-us i poder parlar amb Vós, sinó també servir-vos, cosa diferida fins ara per la manca de lleure. La mort del meu senyor l'emperador Otó me l'ha dolorosament proporcionat, i així puc parlar amb els amics i servir-los...» (22).

Ramon d'Abadal s'ha ocupat també en les seves obres d'aquesta figura universal, i en una d'elles escriu: «Miró i Gerbert podien haver fet coneixença en els claustres de Ripoll, de 967 a 970, quan el segon hi vingué per il·lustrar-se, lletraferits com eren l'un i l'altre. Quan Gerbert marxà pel desembre de 970 cap a Roma a iniciar la seva formidable carrera, Miró obtenia la seu de Girona. Els esdeveniments trencaren per molts anys la relació entre els dos primers, que només el 983 pogué ésser represa, momentàniament, quan, de pas cap a Roma, el bisbe Miró féu una ràpida visita al seu amic a l'abadia italiana de Bobbio. Ara, al moment en què Gerbert creia poder tenir lleure per a reprendre l'enyorada amistat, la seva carta arribaria com un homenatge als funerals del bisbe gironí. Miró no pogué fruit del goig de la seva lectura, però nosaltres, en llegir-la a un mil·lenni de distància, ens confirmem en l'opinió pressentida sobre la gran personalitat del comte-bisbe» (23).

Darrerament hem d'afegir al nostre historiat la qualitat d'home de lletres, puix que ell s'atribueixen la major part de la redacció dels documents o les actes que es refereixen a la dedicació, a la fundació i a l'elecció d'esglésies i d'abats respectivament, o sigui, que el bisbe Miró no assistia a aquestes festes solament com a celebrant o com un testimoni més, sinó que n'era cronista. Es tracta d'escriptures que van de l'any 974 (acta d'elecció de l'abat de Camprodon), al 980 (acta del judici de Girona), la majoria de les quals hem esmentat en aquest treball, i que han estat publicades pel P. Villanueva o per Pere de Marca.

Però el comte-bisbe Miró, després d'una vida benefactora i aureolada de virtuts, podia exclamar com el salmista: «Els meus dies són com l'ombra del capvespre, i jo em vaig assecant com l'herba».

El dia 22 de gener del 984, Miró lliurà la seva ànima a Déu, i deixà en testament que les seves despulles fossin sebollides, juntament amb els seus, al monestir de Ripoll.

El seu nebot, l'abat Oliba, tingué cura de recordar tots els seus avantpassats en el *Carmen in laudem monasterii Rivipollensis*. L'epítafi que li dedicà en dístics lleonins, diu així:

Hic Dominus patriae recubans Praesulque
 [Gerundae,]
 Abdita Felicis prodidit ossa pii,
 Dictus in hoc aevo patris de nomine Miro;
 Pervehat hunc regnum Christus ad
 [aethereum]
 Huius et annexo genitor tumulatur in antro
 Miro, sed ipse Comes, clara patrum soboles.

La traducció de mossèn Llorenç Riber em sembla la més acurada i elegant:

Aquí es tombà per reposar el comte,
 i bisbe de Girona, qui va treure
 a llum, de Feliu màrtir l'ossa pia:
 Miró, nom de son pare, hagué en el segle.
 L'exalci el Crist a son reialme ateri.
 En un carner veí jau-hi son pare
 Miró, qui comte fou, fill de bons pares (24).

(22) L. Nicolau d'Olwer: «Gerbert i la Cultura Catalana del segle X», *Estudis Universitaris Catalans*, IV, Barna., 1910.

(23) Ramon d'Abadal: *L'abat Oliba*, cap. II.

(24) Llorenç Riber: *Els sants de Catalunya*, cap. X, vols. III-IV.